

POL-06 Dévényi Kinga

12.08.2005

EI JULKINEN, VAITELIAISUUSPYYNTÖ
(Vait.pyyntö rauennut 15.8.2005)

Viite **UTP 32/2005 vp**

Asia

EU/YUTP/Eduskunnan tiedottaminen/Aceh; Katsaus Acehin tarkkailumission valmistelutilanteeseen

Oheisena lähetetään eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle perustuslain 97 §:n nojalla muistio Acehin tarkkailumission valmistelutilanteesta.

Vastaanottajilta pyydetään vaiteliaisuutta Indonesian hallituksen ja Vapaa Aceh -liikkeen välisen sopimuksen allekirjoittamiseen saakka 15.8.2005.

Eurooppakirjeenvaihtajan sijainen

Tanja Jääskeläinen

UTP 32/2005 vp

ACEH; KATSAUS ACEHIN TARKKAILUMISSION VALMISTELUTILANTEeseen

Indonesian hallitus (GoI) ja Vapaa Aceh -liike (GAM) saavuttivat yhteisymmärryksen keskinäisestä sopimuksestaan (MoU/Memorandum of Understanding) 17.7.2005 presidentti Ahtisaaren ja CMI:n johtamien neuvotteluiden tuloksena. Sopimus on tarkoitus allekirjoittaa Helsingissä 15.8.2005. Keskeinen osa sopimusta on Acehin tarkkailumission perustaminen tarkkailemaan sovittujen lupauten toimeenpanoa. Osapuolet ovat pyytäneet Euroopan unionia ja ASEAN-maita mission toteuttajiksi.

Acehin tarkkailumissio

Yleisten asiain ja ulkosuhteiden neuvosto (YAUN) päätti 18.7. Euroopan unionin periaatteellisesta valmiudesta osallistua Acehin tarkkailumissioon (Aceh Monitoring Mission, AMM). Tämän jälkeen poliittisten ja turvallisuusasiain komitea (COPS) ja relevantit työryhmät ovat 19.7. lähtien valmisteilleet operaation sisältöä ja rahoitusta.

MoU:ssa määriteltyjen tehtävien mukaisesti Acehin tarkkailumissio (AMM) tarkkailee sekä GoI:n sitoumusten noudattamista koskien ei-paikallisten (non-organic) sota- ja poliisijoukkojen uudelleenryhmittämisestä ja pois vetäytymistä Acehista, että GAMin liikekannaltapanaa ja aseiden hävittämistä. Missio tarkkailee myös GAMin aktiivijäsenten jälleensijoittumista yhteiskuntaan, lainsäädäntömuutoksia sekä ihmisoikeustilannetta ja avustaa tällä saralla. Lisäksi AMM ratkaisee kiistanalaiset armahdustapaukset sekä tutkii ja ratkaisee valitukset ja väitetyt rikkomukset, jotka koskevat MoU:ta. Mission tulee myös luoda ja ylläpitää yhteyksiä ja hyvää yhteistyötä MoU:n osapuolten kanssa.

COPS hyväksyi 26.7. jatkotyön pohjaksi kriisinhallintakonseptiluonnoksen (CMC). Sen mukaisesti Acehin tarkkailumissio on yksiselitteisesti siviilikriisinhallintamissio, ja koko sen henkilöstö toimii siviileinä. Mission jäsenet eivät ole aseistettuja. Mission yhteiset kulut rahoitetaan YUTP-budjetista, johon tarvittaessa voidaan joutua pyytämään lisärahoitusta Euroopan parlamentilta. Osallistuvat jäsenmaat vastaavat kukin omien asiantuntijoidensa kuluista. Mission kooksi on suunniteltu noin 250 kansainvälistä asiantuntijaa. Tarkkailijoilta edellytetään muun muassa aseidenriisunta-, poliisi-, oikeusvaltio-, ihmisoikeus- ja media-alan asiantuntemusta. Tarkkailu kestäisi kriisinhallintakonseptin mukaan huhtikuuhun 2006.

Varsinaisen tarkkailun ohella CMC:ssä määritelty keskeinen, tarkkailusta selkeästi erillinen ja lyhytkestoisempi mission tehtävä on GAMin sissien aseistariisunta (decommissioning). Aseidenriisunnan tulisi alkaa 15.9.2005 ja päättyä 31.12.2005 mennessä. Luovutettavia GAMin aseita on arvioitu olevan yhteensä 800-1000. Aktiivisissien lukumäärä on uusimman arvion mukaan 1500 - 2500. Vastavuoroisesti Indonesian hallitus on luvannut huolehtia ei-paikallisten sota- ja poliisijoukkojen vetämisestä Acehista. Acehin paikallispoliisi vastaa aseidenriisuntatiimien turvallisuudesta.

EU-maat ja eräät kolmannet maat ovat tähän mennessä luvanneet missioon yli 135 tarkkailijaa. Suomen panos on suurin yksittäisistä jäsenmaista. Ruotsi puolestaan tarjoaa mission koko logistiikan. Myös viisi ASEAN-maata (Thaimaa, Brunei, Filippiinit, Singapore, Malesia) ovat luvanneet osallistua tarkkailuun. Lisäksi monet muut maat, kuten Japani ja Australia, ovat ilmaisseet halunsa tukea jollakin tavalla saavutettua sopimusta.

Valmistelu EU:ssa elo-syyskuussa

EU:n tekninen arviointiryhmä (TAM) oli Acehissa 3.-9.8. Sen tehtävänä oli suunnitella tarkkailua ja sijoittumista alueella ja tarkastella turvallisuus-, lääkintä- ja logistiikkakysymyksiä. EU:n tilannekeskus arvioi turvallisuustilannetta jatkuvasti ja valmistelee operaation riskiarvion elokuun puolivälissä. Keskeisiä kysymyksiä ovat GAMin paikalliskomentajien sitoutuneisuus sopimusmääräysten toteuttamiseen ja Indonesian armeijan toiminta paikallistasolla. Indonesian hallitus on sitoutunut vastaamaan mission turvallisuudesta.

Indonesian hallituksen ja Euroopan unionin välillä neuvotellaan tarkkailumission asemaa koskevasta sopimuksesta (Agreement between the European Union and the Government of Indonesia on the Status of the European union-led Monitoring Mission in Indonesia). Neuvoteltavan sopimuksen perustana käytetään EU:n ja isäntävaltion välillä Euroopan turvallisuus- ja puolustuspolitiikan (ETPP) puitteissa toteutettavien siviilikriisinhallintaoperaatioiden asemaa koskevaa mallisopimusta, josta on informoitu eduskuntaa UTP-kirjelmällä 27/2005 vp. Indonesia edellyttää, että osallistuvat ASEAN-maat vahvistavat kirjallisesti hyväksyvänsä ko. sopimuksen ja noudattavansa sitä.

Mission asemaa koskeva sopimus, missiota koskeva yhteinen toiminta (Joint Action) sekä AMM:n operaatiokonsepti (CONOPS) valmistellaan poliittisten ja turvallisuusasiain komiteassa ja työryhmissä elokuun jälkipuolella ja ne on tarkoitus hyväksyä kirjallisessa menettelyssä, joka alkaa 30.8. ja päättyy 2.9. Yksityiskohtainen operaatiosuunnitelma (OPLAN) viimeistellään siten, että se olisi hyväksyttävissä 9.9. päättyvässä kirjallisessa menettelyssä.

ASEAN-maiden kanssa on sovittu, että mission päällikkö tulee EU:sta ensimmäisen 6 kk:n ajaksi. EU:n sihteeristön poliittisten ja sotilaallisten ulkosuhteiden pääosaston apulaismojohtaja hollantilainen Pieter Feith tullaan nimittämään mission päälliköksi (HoM). Missiolle on kaavailtu Feithin rinnalle ASEAN-maiden nimeämää korkeaa edustajaa (Senior DHoM) ja lisäksi kahta apulaispäällikköä (DHoM), yhtä ASEAN-maista ja toista EU:sta. EU tekee päätökset operaation rakenteesta ja muusta yhteisestä toiminnasta syyskuun alussa.

Alustava läsnäolo Acehissa 15.8.-14.9.2005

Poliittisten ja turvallisuusasioiden komitea sopi 29.7.2005 alustavasta tarkkailuläsnäolosta (EU Initial Monitoring Presence, EUIMP) Acehissa kattamaan MoU:n allekirjoituksen ja mission virallisen käynnistymisen välisen ajan 15.8.-14.9. Alustavan läsnäolon tarkoituksena on osoittaa EU:n sitoutumista rauhanprosessiin ja valmistella varsinaisen tarkkailumission saapumista alueelle.

EUIMP:n johdossa tulee toimimaan AMM-mission päälliköksi ehdolla oleva Feith, joka koordinoi läsnäoloa ja raportoi COPSille ja muille osallistujamaille.

EUIMP:n konseptin mukaisesti jäsenmaat akkreditoivat lähettämänsä tarkkailijat edustustojensa kautta. Jäsenvaltiot kattavat itse kaikki EUIMP-tarkkailijoista aiheutuvat kustannukset. Alustavan läsnäolon käytännön kysymyksiä valmistellaan parhaillaan. Tarkkailijoiden on tarkoitus saapua Acehiin 10.-14.8. AMM:n käynnistyttyä tarkkailijat siirtyvät sen alaisuuteen.

Tämän hetkisten tietojen mukaan EUIMP:oon on luvattu yhteensä noin 70 henkilöä. EU:n alustavat kontribuutiot ovat yli 48 henkilöä. Myös Norja ja Sveitsi ovat lähettämässä muutaman asiantuntijan. Neuvoston sihteeristö on tarjonnut EUIMP:lle 3 virkailijaa sekä mission päällikön. Komissiosta on luvattu yksi henkilö. ASEAN-maat ovat alustavasti lupautuneet lähettämään noin 20 tarkkailijaa EUIMP:hen.

Suomen osallistuminen

Suomi on tarjonnut operaatioon yhteensä reilut 30 asiantuntijaa, joista 12 on jo lähtenyt alueelle ja osallistuu alustavan läsnäolon vaiheeseen 15.8.-14.9. Eturyhmän on tarkoitus jatkaa varsinaisessa tarkkailumissiossa.

Tarkkailuun osallistuville järjestetään lyhyt perehdyttämiskoulutus. Suomi lähettää EU:n tueksi siviilikriisinhallinnan koulutusasiantuntijan valmistelevaan koulutusta.

Tuleva AMM-mission päällikkö (Head of Mission designate) Feith on alustavasti ehdottanut prikaatinkenraali Jaakko Oksasta mission EU-osapuolelle kuuluvan apulaispäällikön (Deputy Head of Mission) tehtävään. Tehtävän vastuualueeksi HoM Feith on suunnitellut aseidenriisunnan ja tuhoamisen johtamisen ja sotilaallisen vetäytymisen tarkkailun. Kyseessä on EU:n siviilikriisinhallintamissiossa oleva siviilitehtävä, joka edellyttää aseidenriisunnan asiantuntemusta.